

قرآن در بافت تاریخی آن

مجموعه مطالعات اسلامی | ۳۸ | قرآن و حدیث | ۱۰ |

www.ketab.ir

انتشارات حکمت

این کتاب ترجمه‌ای است از:

The Qur'an in its Historical Context,

Edited By Gabriel Said Reynolds,

Routledge 2008.

آرشیو

عنوان: قرآن در بافت تاریخی آن
ویراسته گابریل سعید رینولدز؛ ترجمه سعید شفیعی

مشخصات نشر: تهران، حکمت، ۱۴۰۲

مشخصات ظاهری: ۵۱۲

شابک: 978-964-244-218-8

وضعیت فهرست‌نویسی: فیفا

عنوان اصلی: The Qur'an in its Historical Context

موضوع: قرآن -- تاریخ؛ Qur'an -- History

موضوع: قرآن -- بررسی و شناخت؛ Qur'an -- Surveys

شناسه افزوده: رینولدز، گابریل سعید، ویراستار

Reynolds, Gabriel Said

شناسه افزوده: شفیعی، سعید، ۱۳۵۵-، مترجم

رده‌بندی کنگره: BP۷۲

رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۱۹

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۷۸۹۴۶۶۲

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

تکانت

نشانی دفتر و فروشگاه مرکزی: تهران، خیابان انقلاب، ابتدای ابوریحان، شماره ۹۴
کدپستی: ۱۳۱۵۶۹۴۱۶۵ • تلفن: ۶۶۴۶۱۲۹۲ / ۶۶۳۱۵۸۲۹ • شماره: ۶۶۴۰۶۵۰۵

www.hekmat-ins.com | hekmatpub
info@hekmat-ins.com | 09394402251

نویسنده:	گابریل سعید رینولدز
مترجم:	سعید شفیعی (استادیار دانشگاه تهران)
ویراستار:	حسین خندقی آبادی
طراح جلد:	حسن کریمزاده
نوبت چاپ:	اول / ۱۴۰۲ شمسی / ۱۴۴۴ قمری
شمارگان:	۷۷۰ نسخه
شابک:	۹۷۸-۹۶۴-۲۴۴-۲۱۸-۸
حروفچینی و صفحه‌آرایی:	مؤسسه فرهنگی هنری حکمت
چاپ و صحافی:	شرکت چاپ و نشر کیمیای حضور

© (کلیه حقوق محفوظ و مخصوص انتشارات حکمت است)

تکثیر، انتشار و بازنویسی این اثر یا قسمتی از آن به هر شیوه (از قبیل چاپ، فتوکپی، الکترونیکی، صوت و تصویر) بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع است و پیگرد قانونی دارد.

قرآن در بافت تاریخی آن

۳,۴۰۰,۰۰۰ ریال

فهرست

۹	فهرست تصاویر
۱۱	مقدمه مترجم
۱۵	مقدمه ویراستار برای ترجمه فارسی
۱۷	معرفی نویسندگان
۲۱	پیش‌گفتار / دانیل مادیگان
۲۶	نقشه: محل‌های یادشده در کتاب
۲۷	اختصارات
۲۹	درآمد: مطالعات قرآنی و چالش‌های آن
	گابریل سعید رینولدز

بخش ۱

شواهد زبانی و تاریخی

۷۷	۱ قرآن در پژوهش‌های آکادمیک اخیر: چالش‌ها و نیازها فرد مگرو داور
۱۱۵	۲ کتیبه‌شناسی و زمینه زبان‌شناختی قرآن رابرت هوپلند
۱۴۵	۳ پژوهش‌های اخیر درباره ساختار قرآن گرهارد باورینگ
۱۷۵	۴ بازنگری در مسئله تألیف قرآن: آیا قرآن تا حدی ثمره کاری تدریجی و گروهی است؟ کلود ژیلیو

۸ | قرآن در بافت تاریخی آن |

- ۵ داستان‌های مسیحی و قرآن عربی: «اصحاب غار» در سورة كهف و در
 ۲۱۱ سنت مسیحیت سریانی
 سیدنی گریفیث
- بخش ۲
- بافت دینی خاور نزدیک در عهد باستان متأخر
- ۶ تأملی در باب تأثیر الهیات مسیحی بر قرآن
 ۲۶۱ سمیر خلیل سمیر
- ۷ بازیبنی تصویر مریم در قرآن
 ۲۹۷ سلیمان مراد
- ۸ افسانه اسکندر در قرآن (كهف: ۸۳-۱۰۲)
 ۳۱۷ کوین فان بلادل
- ۹ فراسوی تک‌واژه‌ها: ماندهٔ شیطان-جبت و طاغوت. سازوکارهای
 ۳۶۷ انتقال به بابل حبشی (مصر) و متن قرآن
 مانفرد کروپ
- ۱۰ اسلام نوپا در منابع سریانی سدهٔ هفتم
 ۳۸۹ عبدالمسیح سعدی

بخش ۳

مطالعهٔ انتقادی قرآن و سنت تفسیری اسلامی

۱۱. یادداشت‌هایی دربارهٔ تصحیح‌های قرآن در سده‌های میانه و دوران جدید
 ۴۰۱ دیوین استوارت
۱۲. سریانی در قرآن: نظریات کلاسیک مسلمانان
 ۴۴۱ آندرو ریپین
- کتاب‌شناسی
 ۴۶۳
- واژه‌نامهٔ سریانی
 ۴۹۳
- نمایه
 ۴۹۵

مقدمه مترجم

یکی از مسائلی که به‌ویژه پس از انتشار کتاب خوانش سریانی آرامی قرآن از کریستوف لوکسبرگه در آغاز سده بیست و یکم میلادی، پرشورتر در میان قرآن‌پژوهان غربی مطرح شد، ارتباط قرآن با متون و ادبیات سریانی مسیحی است. این کتاب که دست‌آورد همایشی در دانشگاه نورتردام در سال ۲۰۰۵ میلادی است، دربردارنده دوازده مقاله در این زمینه است که نویسندگان در آنها از جنبه‌ها و با دیدگاه‌های گوناگون دربارهٔ جایگاه ادبی قرآن در بافت سریانی بحث می‌کنند.

گابریل سعید رینولدز، ویراستار این مجموعه، در پایان درآمد خود بر این کتاب، اشاره‌ای به محتوای مقاله‌ها کرده است و اینجا توضیح بیشتری لازم نیست، جز دو نکته کلی در مورد مجموعه مقاله‌ها: نخست، چنین می‌نماید که بررسی جنبه‌های تاریخی و زبانی قرآن منافاتی با الهی بودن آن ندارد. تعدادی از نویسندگان مقاله‌های حاضر به این امر اذعان دارند. رینولدز در مقدمه بر ترجمه فارسی، این اثر را «کامل‌کننده» پژوهش‌های جهان اسلام می‌داند نه تضعیف‌کننده آنها. سیدنی گریفیث معتقد است که این رهیافت هیچ تهدیدی برای تفسیر اسلامی قرآن ندارد؛ و سمیر خلیل سمیر می‌نویسد: «بحث از تأثیر، با و حیانی بودن قرآن تعارض ندارد.» این دیدگاه روش‌شناختی قرآن‌پژوهان اخیر غرب و نویسندگان این مجموعه نیز نادرست نمی‌نماید که قرآن را در بافت

تاریخی آن، یعنی عهد باستان متأخر، بهتر می‌توان فهمید تا اینکه صرفاً بر منابع متأخر پساقراآنی تکیه شود — که این هدف نیازمند آشنایی با زبان‌ها و متون گوناگون سریانی و دیگر صورت‌های آرامی، و حتی تا حد کمتری یونانی، عبری، گِز، ارمنی، لاتین، فارسی میانه و مانند آن، در کنار زبان عربی است.

دوم، حتی با فرض پذیرش نکته اول، روشن است که دیدگاه‌های نویسندگان از نظر تاریخی و ادبی نیز می‌تواند مورد تأیید مخاطبان نباشد. برای یک نمونه، کوین فان بلادل از متنی با عنوان افسانه اسکندر یاد می‌کند تا نشان دهد این متن می‌تواند منبع قرآن در داستان ذوالقرنین در سورة کهف باشد. اما استدلال وی با این اشکال روبه‌رو است که افسانه اسکندر در شمال عراق به سریانی و مهم‌تر از این در ۶۲۹-۶۳۰ میلادی نوشته شده است — چنان‌که خود او به آن اشاره می‌کند. افزون بر این، سورة کهف مکی است، یعنی سال‌ها پیش از آن در مکه شکل گرفته است. بلادل به این موضوع هیچ اشاره‌ای نمی‌کند — که این می‌تواند متأثر از دیدگاه‌های تجدیدنظرطلبانه نویسنده باشد. بر فرض که این سورة یک سورة مدنی و حتی در شمار آخرین سورة‌های قرآن باشد، باز هم زمان آن با زمان شکل‌گیری افسانه یکی خواهد بود، بنابراین، چگونه می‌توان پذیرفت که چنین متنی به زبان سریانی در منطقه‌ای دور از حجاز و همان زمان پیدایش به مخاطبانی عرب‌زبان در مدینه یا مکه رسیده و بخشی از قرآن را شکل داده باشد؟ از سوی دیگر، این نکته ارزشمندی است که به یک منبع معاصر با قرآن در بررسی تاریخی آن استناد می‌شود.

به هر حال، استدلال‌های بلادل و دیگر نویسندگان مقاله‌ها پیش روی خوانندگان است و تصمیم با آنهاست. آشنایی با این نظرات حتی می‌تواند به قصد ارزیابی دقیق‌تر و نقد باشد. شاید این ترجمه بایی باز کند که قرآن‌پژوهان ایران با نقدهای استوار و عالمانه خود بر غنا و پختگی مباحث قرآنی بیفزایند. افزون بر این، مجموعه حاضر مجلد مستقل دومی نیز دارد که دستاورد همایش دیگری در دانشگاه نورتردام در سال ۲۰۰۹ میلادی است و آن نیز با ویراستاری

رینولدز در ۲۰۱۱ میلادی منتشر شده است. امید است این مجلد نیز که دارای بیست مقاله است، روزی ترجمه و منتشر شود.

ترجمه این اثر با دشواری‌هایی همراه بوده است، از جمله تعدد نویسندگان و بیان‌های متفاوت آنها و چندین زبان لاتین و سامی کهنی که در مقاله‌ها به کار رفته و آکنده از واژه‌ها، تعابیر و جمله‌هایی به زبان‌های گوناگون است. خوشبختانه این کتاب به عربی ترجمه شده^۱ و ترجمه فارسی با آن مقابله شده است؛ گرچه نه ترجمه عربی بدون اشکال است و نه مترجم فارسی خود را ایمن از خطا می‌داند. ترجمه آیات قرآن اغلب مطابق با ترجمه قرآن استاد فولادوند، و ترجمه بایبل بنا بر ترجمه هزاره نو بوده است — در عین حال تغییراتی برای تطبیق با متن انگلیسی و حفظ امانت در انتقال دیدگاه نویسندگان مقاله‌ها ضروری می‌نمود. برای اینکه ترتیب شماره‌های پی‌نویس‌ها به هم نخورد، توضیحات مورد نیاز برای برخی اعلام و مباحث خاص را در پانویس آورده‌ام. افزون بر اینکه یک واژه‌نامه کوتاه برای واژه‌های سربانی بر کتاب افزوده‌ام.^۲

از گابریل رینولدز، ویراستار این مجموعه، تشکر می‌کنم که در طی ترجمه همواره با گرمی به پرسش‌های گاه‌وبیگاه بنده پاسخ گفت. مقدمه‌ای هم برای ترجمه فارسی نگاشت. و سپاس‌گزار انتشارات حکمت برای نشر این اثر هستم.

۱. مشخصات ترجمه عربی: القرآن فی محیطه التاریخی، إعداد جبریل سعید رینولدز، ترجمة سعدالله السعدی، منشورات الجمل، بیروت - بغداد، ۲۰۱۲ میلادی.

۲. از سرکار خانم شیوا تجار برای بررسی حرف‌نویسی این واژه‌ها و پاره‌ای توضیحات درباره آنها تشکر می‌کنم.